

**BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARINING KREATIV
KO'NIKMALARNI RIVOJLANTIRISHDA ONA TILI DARSLARINING
ROLI VA O'ZIGA XOS JIHATLARI**

Qulmuminov O'rolboy Safar o'g'li

TerDPI o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada ona tili mashg'ulotlari jarayonida o'quvchilarda kreativ qobiliyat va ijodiy tafakkurni rivojlantirishga oid dolzarb jihatlari ko'rib chiqiladi. Jumladan, o'quvchilarning erkin fikrlashini rag'batlantiruvchi innovatsion yondashuvlar, faol o'rgatish metodlari hamda ijodkorlikni yuzaga chiqaruvchi topshiriqlarning samarali natijalari tahlil etiladi. Bundan tashqari, darslarda ijodiy muhitni yaratish, o'quvchilarning mustaqil fikrlashga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularni yangi g'oyalar ishlab chiqishga undash hamda til kompetensiyalarini shakllantirish bilan bog'liq masalalarga ham e'tibor qaratiladi. Maqola boshlang'ich ta'lim bosqichida faoliyat yuritayotgan pedagoglar uchun amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi va zamonaviy ta'lim jarayonida ijodiy yondashuvlarning tutgan o'rnini ochib beradi.

Kalit so'zlar: ona tili, kreativ ko'nikmalar, innovatsion metodlar, interfaol usullar, ijodiy tafakkur, lingvistik kompetensiya, mustaqil fikrlash, boshlang'ich ta'lim, pedagogik yondashuv.

Kreativlik – bu inson ma'naviyatining ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, shaxsiy kamolotning muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. U shaxsning o'zini anglash, o'z ustida ishlash va mustaqil rivojlanishiga turtki beruvchi asosiy kuch hisoblanadi. Kreativlik insonda mavjud bilimlarning ko'lamida emas, balki yangicha fikrlashga intilish, mavjud qarashlarni qayta ko'rib chiqish, yangilik yaratish jarayoniga yangicha yondashish va muammoli holatlarda noodatiy, original qarorlar qabul qilishda ifodalanadi.

Kreativ tafakkur bevosita innovatsion faoliyat bilan chambarchas bog'liq. Zero, o'qituvchining ijodiy faoliyat yuritishi uchun u nafaqat o'z fani bo'yicha eng so'nggi yangiliklardan, balki jamiyatda sodir bo'layotgan ijtimoiy, madaniy va texnologik o'zgarishlardan ham muntazam xabardor bo'lishi zarur. Shu bilan birga, u zamonaviy

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI VOLUME-2, ISSUE-4

innovatsion g'oya va texnologiyalarni o'z pedagogik amaliyotida to'g'ri va samarali qo'llay olishi kerak. Shunday ekan, boshlang'ich sinf o'qituvchisi har qanday o'quv vaziyatida, istalgan dars jarayonida eng maqbul va samarali yechimni topa olishi, uni o'quvchilarga qulay, tushunarli va ta'sirchan tarzda yetkazishi – bu ham kreativlikning muhim ifodasi sanaladi. Bunday yondashuv orqali o'quv jarayoni nafaqat samarali tashkil etiladi, balki kichik yoshdagi o'quvchilarning tafakkurini kengaytirish, ularda mustaqil va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Ta'limning asosiy roli o'quvchilarni jamiyatda muvaffaqiyatga erishishlari uchun zarur bo'lgan kompetensiyalar bilan ta'minlashdan iborat. Lukas va Spenserning fikricha: “Kreativ fikrlash bugungi yoshlarning rivojlanishlari uchun kerakli kompetensiya hisoblanadi [1]. Bu ularga globallashuv sharoitida jadallik bilan o'zgarib borayotgan, savodxonlik va raqamlash ilgari surilgan hamda “21-asr” ko'nikmalariga ega moslashuvchan ishchilarni talab qiladigan dunyoga moslashishga yordam beradi. Kreativ fikrlashni o'rgatish bugungi kun o'quvchilari va yoshlariga dolzarb muammolarni yechish uchun yangi texnologiyalardan foydalangan holda hali yaratib ulgurilmagan sektorlarda yoki vazifalarda ishlash, shu bilan birga mashinalar bajara olmaydigan ishlarni osonlikcha amalga oshira olish hamda murakkab mahalliy va global muammolarning yechimini topish qobiliyatlarini rivojlantirishga imkon beradi [2].

Boshlang'ich sinflarda kreativ o'qish madaniyatini shakllantirishning pedagogik-psixologik va gender xususiyatlarini aniqlagan F.A.Xayitova o'z izlanishlarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ o'qish madaniyatini shakllantirish yoki kreativ o'qish deganda istalgan o'quv fani doirasida qo'llash mumkin bo'lgan ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga yo'naltirilgan boshlang'ich bilimlar sohasi tushunilishini ilmiy jihatdan asoslaydi. Olima tadqiqot obyekti bilan bog'liqlikda “Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ o'qish madaniyatini shakllantirish” deganda “o'quvchilarni turli o'quv topshiriqlarini bajarishi, vaziyatlarni hal etishda noodatiy yondashuvni tarkib toptirish, yangi g'oya va nuqtai nazarlarni erkin ifoda etish, fikrning egiluvchanligi va tasavvurning boyliligini tarkib toptirishga yo'naltirilgan pedagogik jarayon tushuniladi”, - degan xulosaga keladi. Pedagogik-psixologik nuqtai nazardan, F.A.Xayitova kreativ o'qish madaniyatiga tushunchasiga quydagicha izoh beradi: “kreativ o'qish madaniyati – shaxs va jamiyat qiziqishlari bilan bog'liqlikda o'zgaruvchan ijtimoiy-madaniy shart sharoitlar doirasiga taalluqli vazifalarni hal etishda insonning konstruktiv va original fikrlashga tayyorligidir”.

Olimaning fikrlarini rivojlantirgan holda biz ham ona tili darslarida o'quvchilarning kreativ ko'nikmalarini turli o'quv topshiriqlarini bajartirish orqali, o'quv muammoli topshiriqlarni, muammoli vaziyatlarni hal etishda noodatiy

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI VOLUME-2, ISSUE-4

yondashuvni tarkib toptirish, yangi g'oya va nuqtai nazarlarni erkin ifoda etish, fikrning egiluvchanligi va tasavvurning boyligini tarkib toptirishga yo'naltirilgan pedagogik jarayonni tashkil etish imkoniyatlaridan samarali foydalandik.

Ona tili darslarida o'quvchilarning evristik qobiliyatini rivojlantirish masalalari xususida izlanishlar olib borgan tadqiqotchi R.Xurramov og'zaki mashqlarni ona tili darslarida qo'llash o'quvchilarning fikrlash doirasini rivojlantirishda muhim o'rin egallashini ta'kidlaydi. Uning fikricha "Og'zaki mashqlar o'quvchilarga hodisaning mohiyatini tezda ko'rish, tushunish va uning bajarilishini to'g'ri izohlay olish imkoniyatini beradi. Yozma mashqlarni bajarish davomida esa, ona tili darslarida o'quvchilar voqea hodisaning mohiyatini anglab olishga qiynaladilar. Og'zaki mashqlar sinfdagi har bir o'quvchi bilan individual ishlashga imkoniyat yaratadi" [3]. Demak, og'zaki mashqlarni o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyani qo'llash vositasi hamda o'quvchilarning fikrlash faoliyatini rivojlantirish, o'quv jarayoni mahsuldorligini oshirish borasida katta imkoniyatlarga ega. Ona tili ta'limida o'quvchilarning evristik qobiliyatini rivojlantirishda ijodiy izlanishlar, o'qitishning nazariy asoslari to'g'risidagi bilimlarning keng tizimiga tayangan holda muvaffaqiyatli sanaladi.

Boshlang'ich sinflarda kreativ ko'nikmalarni samarali shakllantirish uchun o'qitiladigan fanlar o'rtasida integratsiyani ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, kreativ salohiyatni mustaqil rivojlantirish nuqtai nazaridan, ona tili faniga oid sinfdan tashqari mashg'ulotlar (to'garaklar) dasturiga mazkur ko'nikmalarni rivojlantiruvchi topshiriqlarni kiritish o'quvchilarga o'z ijodiy qobiliyatlarini real vaziyatlarda sinab ko'rish imkoniyatini yaratadi. Bunday fanlararo yondashuv o'quvchilarda muammolarga turli pozitsiyalardan yondashish, holatni keng qamrovda tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirib, ularning ijodiy fikrlash malakalarini kelajakdagi amaliy faoliyatga yo'naltirish uchun zamin yaratadi.

Shu nuqtai nazardan olib qaralganda, ona tili ta'limi jarayonida kreativ ko'nikmalarni rivojlantirishning modellashtirilgan mexanizmini ishlab chiqish dolzarb sanaladi. Mazkur modellashtirish fikriy va mazmun-vazifaviy asosda shakllanib, o'quvchi tahlil qilayotgan ma'lumotlarning ishonchliligi, dalillarning mantiqiy asosliligi, faraz va g'oyalarning haqiqatga mosligini aniqlash imkonini beradi. Masalan, kreativ ko'nikmalarni rivojlantirish modelini tuzishda pedagogika, psixologiya, didaktika va metodika fanlari bilan bir qatorda, kreativ tafakkurning o'ziga xos jihatlari, shakllanish bosqichlari va ta'sir etuvchi omillarni ham hisobga olish lozim.

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI VOLUME-2, ISSUE-4

Bu esa, o'z navbatida, fanlararo yondashuvning qo'llanilayotganidan dalolat beradi. Biroq shu o'rinda e'tiborga olish kerakki, boshqa fan modellarini to'liq va bevosita o'zlashtirish samarasiz bo'lishi mumkin; ular ona tili fanining mazmuni va didaktik tuzilishidan kelib chiqib moslashtirilishi lozim.

Ona tili darslarida kreativ ko'nikmalarni rivojlantirishni modellashtirish zaruriyati ushbu jarayonning o'ziga xos tabiatidan kelib chiqadi. Bu jarayon o'quvchilarda yangicha g'oyalarni ilgari surish, mavjud andozalarni isloh qilish, hayotiy masalalarni noodatiy yo'llar bilan hal qilishga tayyorlik, tasavvur mahsulini ifodalash qobiliyati, bilimga bo'lgan ichki ehtiyojni kuchaytirish va ijodiy yechimlar topishga intilishni ta'minlaydi. Shuningdek, bu model o'quvchilarning kreativ g'oyalar ishlab chiqishdagi ishtirok darajasi, ilgari surilgan g'oyalarning yangiligi va ahamiyati, ularga nisbatan munosabat bildirish tartibi hamda kutilgan natijaga erishilmaguncha ijodiy izlanishni davom ettirish holatlarini ham qamrab oladi.

Ona tili darslarida kreativ ko'nikmalarni rivojlantirish jarayonini modellashtirish metodologiyasini ishlab chiqish va uni amaliyotga tatbiq etish uning pedagogik shart-sharoitlari, imkoniyatlarini aniqlashga, o'quvchilarda kreativ ko'nikmalarni yanada rivojlantirishning maqbul shakl, usul, vosita va yo'llarini aniqlashga yordam berdi, o'quv mashg'ulotlariga tayyorgarlik ko'rish sifati va motivatsiyasi barqarorligini ta'minlash kabi vazifalarni hal qildi.

O'quvchilarning kreativ ko'nikmalarni rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan ilmiy izlanishlarda o'quv-tarbiya jarayoni natijaviyligiga alohida e'tibor qaratilib, takomillashtirilgan metodik tizimni ishlab chiqish zarurligiga urg'u berilmoqda. Ushbu tadqiqotlarda boshlang'ich sinf o'quvchilari kreativ ko'nikmalarni rivojlantirish, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalari asosida takomillashgan metodik tizimni yaratishga oid ilmiy jihatdan asoslangan takliflar, unga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash, o'quvchilarda kreativ fikrlash ko'nikmalarini hosil qilish, muloqot va o'z-o'zini rivojlantirish kompetentsiyalarini shakllantirishga ustuvor ahamiyat qaratilgan.

Zero, kreativ fikrlaydigan, iqtidorli yoshlarni ijodkorlik faoliyatiga jalb etish, ijtimoiy va shaxsiy faolligi kompetentsiyalarni shakllantirish va rivojlantirish texnologiyalarini, innovatsion yondashuvni tizimli tarzda tashkil etishning metodologik asoslari yuzasidan olib borilayotgan ilmiy izlanishlar o'quvchilarning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish samaradorligini oshirishning, shuningdek, interfaol ta'limni mediatexnologiyalar vositasida tashkil etishning didaktik ta'minotini takomillashtirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-4**

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Lucas, B. and E. Spencer (2017), Teaching Creative Thinking: Developing Learners Who Generate Ideas and Can Think Critically., Crown House Publishing, <https://bookshop.canterbury.ac.uk/Teaching-Creative-Thinking-> Sternberg, R. (2006), "The nature of creativity", Creativity Research Journal, Vol. 18/1, pp. 87-98.
2. Muxtarova, L. A. (2018). Развитие и формирование критического мышления у школьников начальных классов. Гуманитарный трактат. (24), 13-14.
3. Xayitova Firuza Abdullaevna. Boshlang'ich sinflarda kreativ o'qish madaniyatini shakllantirish texnologiyalari. Avtoreferat. Toshkent 2023 yil. 28 – b.
4. Xurramov R.S. Ona tili darslarida o'quvchilarning evristik qobiliyatini rivojlantirishda etnopedagogikadan foydalanish metodikasini takomillashtirish. Avtoreferat. Termiz. 2024 yil. 48 – b.